

Autokroacija i politička kriza

Hrvoje Šimičević

12.06.2014. 10:25 Politika Ispiši

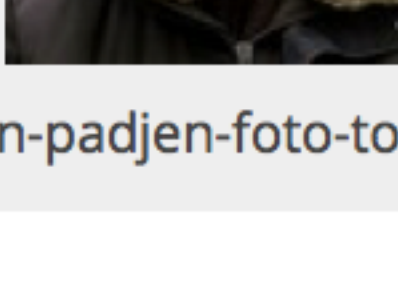
Izvor: Vlada.hr

Prije više od deset godina slabo poznati član mjesnog odbora SDP-a Črnomerec Zoran Milanović pitao je iz publike na jednoj tribini profesora Ivana Padjena "kojim pravnim vrelima su se inspirirali" kad su ispisivali nacrt prijedloga Zakona o političkim strankama.

Taj prijedlog, koji su parlamentarne stranke aklamaciom odbacile, imao je, po hrvatske prilike "revolucionarnu" ambiciju uvođenja unutarnje demokracije u stranke.

Mladi SDP-ovac je, naime, smatrao da unutarnja demokracija stranke - dakle pitanje izbora stranačkih tijela, kandidatura stranačkih članova za izbore i odabir rukovodstva - po njegovom mišljenju treba biti unutrašnja stvar stranke, a ne nešto što država regulira zakonom. Dr. **Padjen** mu je - po izvještaju **Mirele Holy**, zapisničarke s tadašnje tribine - kazao da su se inspirirali rješenjima iz brojnih svjetskih država, poglavito Njemačke, te objasnio da su stranke nužno oligarhijski strukturirane što otvara mnogo mogućnosti za pojave nedemokracije. Nalik odrazu u zrcalu, kazao je profesor Padjen tada još neafirmiranom SDP-ovcu, osnovni uvjet za demokraciju vlasti je demokracija unutarnjeg ustrojstva stranke.

Ivan Padjen

ivan-padjen-foto-to.jpg

Kriminalne afere koje se pojavljuju u SDP-u, od Marine Lovrić Merzel do Željka Sabe, značajne su utoliko što su njihovi akteri ljudi koji su donedavno pripadali samom vrhu stranačke hijerarhije, jer je tako dopustilo najuže stranačko rukovodstvo

Više od deset godina poslije, nacrtu spomenutog prijedloga zakona malo se tko sjeća, pred zrcalom se našao **Zoran Milanović**, a njegovo viđenje stranke koju predvodi sve se intenzivnije opisuje kao autokratsko i nedemokratsko, sa sve izraženijim unutarstranačkim obračunima i čistkama neposlušnih članova, praćenim oligarhijskim promoviranjem podobnih kadrova bez demokratske legitimacije u stranačkoj hijerarhiji ili na izborima, kao u slučaju recentnih izbora za Europski parlament. Rečeni obrasci ponašanja - koji sve više utječu na društveno-političko stanje u državi - gotovo da se mogu preslikati na većinu drugih stranaka u Hrvatskoj, zbog čega su u zadnje vrijeme sve glasnjiji zahtjevi javnosti za nužnim promjenama kojima bi se demokratizirao postojeći politički sustav, posebno u slučaju stranaka. U nedavnom tekstu profesorica **Mirjana Kasapović** nazvala je stranke "nepodnošljivim izvorom nedemokratskih pojava i glavnim uzročnikom političke krize u hrvatskom društvu", ističući kako javnost ima pravo tražiti

neodgovode promjene u načinu na koji stranke funkcioniraju. *H-Alterovi* sugovornici s kojima smo razgovarali upravo o ovoj temi slažu se kako do promjena mora doći.

"Smatrali smo da će uvođenje višestranačja u Hrvatskoj biti nagovještaj demokratizacije političke kulture. Danas je situacija gora nego ikada. Stranke su zbog svoje nedemokratske strukture postale ključan problem. Veći problem od samog Milanovića su stranačke organizacije koje se centraliziraju i koče sve demokratske inicijative, sprečavajući time i demokratizaciju cjelokupnog društva. Jedino je pitanje kako to promijeniti?", kaže za *H-Alter* **Dragutin Lalović**, umirovljeni profesor koji je početkom dvjietisućitih, zajedno s profesorom Padjenom i brojnim drugim stručnjacima, sudjelovao u spomenutom pokušaju da dođe do promjena. Tada je skupina uglednih pravnika i politologa iz Hrvatskog pravnog centra, predvođena profesorom **Ivanom Prpićem**, izradila spomeniti Nacrt prijedloga Zakona o političkim strankama. Prijedlog je težio povećanju demokracije i smanjenju proširene autoritarnosti u strankama. No, taj nacrt nikad nije pretvoren u zakonski akt, budući da su sve stranke i svi zastupnici u Saboru (!) bili protiv njega.

Dragutin Lalović

lalovic_ytb-prtsc.jpg

Među najglasnijim kritičarima u to je vrijeme bio **Vladimir Šeks**, koji je prijedlog smjestio "u smeće", te **Vesna Pusić**, kojoj je posebno zasmetala mogućnost da nevladine udruge imaju čak i iznimno ograničenu ulogu nadziretela unutarstranačkih procesa... Ostali su tvrdili da bi ovim prijedlogom moglo doći do nedopustivog birokratskog uplitanja države u njihovu slobodu da kroje stranke po svom nahođenju. U manjem dijelu intelektualne i akademske zajednice, prijedlog je međutim okarakteriziran kao nužni prvi korak ka javnom shvaćanju da političke stranke imaju potpuno poseban položaj u političkom i pravnom sistemu i da taj položaj mora biti podvrgnut s jedne strane kontroli najšire javnosti, a s druge strane kontroli pravosuđa.

Dragutin Lalović: "Danas je situacija gora nego ikada. Stranke su zbog svoje nedemokratske strukture postale ključan problem"

Prijedlog ovog zakona među ostalim je predviđao uvođenje principa javnosti u stranke, odnosno propisivanje obveze svakoj političkoj stranci da odabranom tijelom redovito podnosi izvješća o svom radu, brojnosti, članstvu, funkcijama i dužnostima koje obnašaju članovi stranke, statutu i promjenama statuta, programu rada i sl. Predložena je i regulacija demokratskih unutarstranačkih izbora za stranačka tijela, te predizbori za kandidate za predsjednika i lokalna tijela. To je u prijevodu značilo da najviše stranačko tijelo ili lista na izborima ne bi mogla biti sastavljena od preferencija šefa stranke, već izričito od onih koji su većinski

odabrani od strane članova demokratskim putem. Središnje izvršno tijelo stranke biralo bi se na općoj skupštini tajnim glasanjem a činilo bi ga najmanje pet članova dok bi sudovi bili nadležni da ocjenjuju zakonitost određenih odluka političkih stranaka, pa bi se na taj način propitalo da li je u skladu sa statutom sazvana sjednica te da li je imao kvorum organ stranke koji je donio odluku o ukidanju ogranka ili o isključenju člana iz stranke...

Prijedlozi grupe eksperata nisu bili bitni samo zbog prava javnosti da traži drastične promjene načina funkcioniranja stranaka, već i zato jer je njihov demokratski ustroj postala ustavna obveza još od početka dvjietisućitih, od kad članak 6. Ustava propisuje da unutarnje ustrojstvo stranaka mora biti demokratsko.

"Zakon se ustavnim promjenama morao mijenjati i zato jer je postao neustavan. Stranke su, međutim, zaboravile da moraju poštivati temeljna načela Ustava već su se samo zadržale na članku koji govori da je osnivanje stranaka slobodno", kaže Lalović, koji smatra kako za posljedicu danas imamo činjenicu da su stranke u Hrvatskoj postale "partikularističke organizacije koje nagrizaju zdravo tkivo društva."

Berto Šalaj: "Socijalna moć, odnosno pritisak građana, mora se manifestirati upravo u zahtjevima za prelazak s postojećeg modela demokracije na onaj u kojemu građani imaju puno veću ulogu, a koji možemo nazvati modelom sudioničke demokracije. Iluzija je misliti da će takvu promjenu predložiti postojeća politička klasa"

Tako smo umjesto prihvaćanja predloženih zakonskih promjena i postepene demokratizacije političkog života, u Hrvatskoj, tijekom zadnjih desetak godina svjedočili posljedicama nepostojanja takvih regulativa. Kroz to se razdoblje u hrvatskom političkom životu dogodilo niz kriminalnih afera koje su dobrim dijelom nastale zahvaljujući i, među ostalim, nedemokratskoj naravi aktualnih stranaka.

Kriminalne afere koje se pojavljuju u SDP-u, od **Marine Lovrić Merzel** do **Željka Sabe**, značajne su utoliko što su njihovi akteri ljudi koji su donedavno pripadali samom vrhu stranačke hijerarhije, jer je tako dopustilo najuže stranačko rukovodstvo. Njihovi izbori nisu imali stranački legitimitet u unutarstranačkim procedurama, kao što su, uostalom, na isti način odabirani i kandidati za recentne izbore za Europski parlament, kad je kandidate birao vođa stranke i utvrđivao njihovu poziciju na listama.

Sličan izborni proces je norma i u HDZ-u, koji pak već godinama krivnju za masovne kriminalne aktivnosti nastoji individualizirati kroz lik **Ive Sanadera**, argumentirajući to upravo njegovom autokratskom naravi. Upravo je i spomenuti Šeks, koji se žestoko usprotivio unutarnjoj demokratizaciji stranaka putem zakona, svojedobno govorio da ga je ovaj vrijeđao i ponižavao pred drugima jer je vladao metodama rasnog autokrata...

"Gdje god postoji slaba država koja nije utjelovljenje općih interesa, imate problem da stranke mogu pretendirati izjednačavanju s državom. Upravo zbog toga je nužna ustavnosudska kontrola nad strankama u smjeru nadzora provode li politiku koja je u skladu s općim dobrom. Regulacija je tu da stranke privodi zdravom razumu. Stranke bi morale shvatiti da im država nije na dispoziciji i da moraju državu braniti i od sebe", kaže *H-Alteru* Lalović, dodajući da ni uvođenje predloženih regulacija ne bi značilo ništa previše osim što bi bilo nužni početak promjena, te da bi puno veća stvar bila kad bi sami članovi stranaka u Saboru izglasali zakonsku kontrolu samih sebe, jer bi na taj način bio otvoren prostor za njihovu istinsku unutarnju demokratizaciju.

Lino Veljak: "Mudri i nepogrešivi vođe nastanjivat će Vrapče i Jankomir, a ne Pantovčak, Banske dvore i slična mjesta. No, na to ćemo pričekati"

No, zasad političari nisu pokazali neki interes za takvu vrstu "samoregulacije". Nedavno je, doduše, predsjednik **Ivo Josipović** najavio ustavne promjene i s ciljem poticanja unutarnje demokratizacije stranaka, što bi se trebalo držati s određenom rezervom, budući da prijedlozi dolaze u sklopu njegove predizborne kampanje, koja je davno otpočela.

Čini se kako, mimo toga, jedini konkretni prijedlozi o daljnjoj demokratizaciji političkog sustava dolaze iz nevladinog sektora. Nedavno je tako GONG, zajedno s ostalim predstavnicima civilnog društva i objedinjenih oko *Platforme 112*, zatražio izbornog zakonodavstva te usklađivanja i objedinjavanja svih izbornih propisa u jedan zakonik. Najznačajnija promjena koju traže je uvođenje preferencijalnog glasa na svim izborima, ne samo za Europski parlament.

"Riječ je o prijedlogu kojim se pokušava uvesti reda u izbornu zakonodavstvo i otkloniti najveće trenutne nedostatke od kojih na neke ukazuje i Ustavni sud. Prijedlog je po opsegu svog reformnog karaktera umjeren, to jest ne zalaže se prevelike promjene, no već i usvajanja ovakvog prijedloga bio bi značajan korak naprijed u daljnjoj demokratizaciji političkog sustava u Hrvatskoj", kazao je *H-Alteru* sveučilišni profesor **Berto Šalaj**, donedavni predsjednik Vijeća GONG-a, koji također smatra da je sustav predstavničke demokracije u ozbiljnoj krizi.

Berto Šalaj

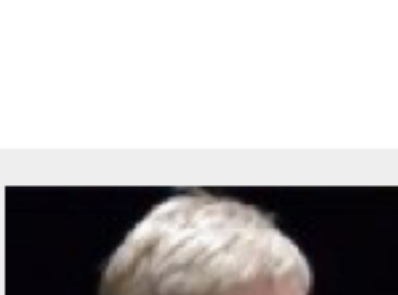
salaj.jpg

"Mislim da nam u Hrvatskoj, ali to vrijedi i za čitav niz drugih država, trebaju 'popravci' i nadopune postojećeg modela, pri čemu temeljna ideja tih promjena mora biti ojačavanje socijalne moći, pod čim podrazumijevam puno veću ulogu građana u procesu donošenja političkih odluka. Pritom se ta socijalna moć, odnosno pritisak građana, mora manifestirati u zahtjevima za prelazak s postojećeg modela demokracije na onaj u kojemu građani imaju puno veću ulogu, a kojeg možemo nazvati modelom sudioničke demokracije. Iluzija je misliti da će takvu promjenu predložiti postojeća politička klasa".

Dapače, nastavlja Šalaj, uvjerali smo se da najvažnije hrvatske stranke ne samo da neće to napraviti, nego će i odbaciti svaki takav prijedlog koji dođe od stručnjaka ili nevladinih organizacija. "Za razbijanje tog začaranog kruga potreban nam je snažan, zajednički pritisak stručnjaka, nevladinih organizacija i zainteresirane javnosti, pri čemu je jasno da se treba pripremiti na snažan otpor etablirane političke klase koje će htjeti zaštititi svoje partikularne interese", istaknuo je.

Sanja Sarnavka iz Kuće ljudskih prava također smatra da nedostatak unutarstranačke demokracije ima poguban utjecaj na više aspekata predstavničke demokracije u cijelosti.

Sanja Sarnavka

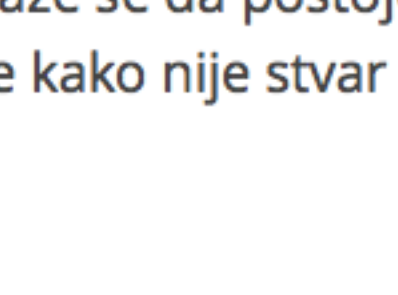
sarnavka_ytb-prtsc.jpg

"Posljedice su vidljive unutar stranaka jer neprikosnovene vođe uglavnom odabiru one koji im povlađuju, a ne pripuštaju neistomišljenike ma koliko osobe bile stručne i sposobne. Ljude koji se ističu i vidljivi su u javnosti nerijetko se miče ustranu i marginalizira, pogotovo ako papagajski ne ponavljaju iste rečenice kao čelne osobe ili se, nedobro, usude kritički osvrnuti na rad stranke. Negativna selekcija odbija sposobne i slobodnomislećne osobe od ulaska u politiku, a posljedice osjećaju građani/ke kad stranka dođe na vlast jer se istim principom postavljaju ljudi na ministarska mjesta i druge ključne pozicije u državi. Kako riba definitivno smrdi od glave, isti se princip preslikava na sve institucije i stoga je prirodno da smo tu gdje jesmo, bez obzira na prirodna bogatstva zemlje i nebrojene mogućnosti osiguravanja održivog razvoja", kaže Sanja Sarnavka, koja međutim nije odveć uvjerena da bi se eventualnim donošenjem zakona o strankama stvari promijenile na bolje.

"Mora se naprosto pojaviti netko tko će pokazati kako se može drugačije i pritom postizati uspjehe, i to ne samo za sebe, nego za sve građane/ke. Kako biste zakonom promijenili Zorana Milanovića ili sad već bivšeg Ivu Sanadera? Ni **Jadranka Kosor** nije podnosila da je bilo tko zasjeni. Vidimo sada u kakvom su problemu laboristi - **Lesar** je pažljivo birao nekarizmatične osobe koje mu ne mogu ugroziti poziciju, a sada, kada je (časno) odstupio zbog poraza na izborima za EU parlament, stranka kome pripada i ne vjerujem kako će se uspjeti ponovno dići. Možda se zbog njeke tako čudo, ali jako sumnjam.", kaže.

Profesor na Filozofskom fakultetu **Lino Veljak** slaže se da postojeći model predstavničke i unutarstranačke demokracije svakako treba modificirati. No, ističe kako nije stvar u modelu koliko u političkoj kulturi, odnosno njezinom nedostatku.

Lino Veljak

veljak.jpg

"Razvijanje političke kulture i građanska samosvijesti dovest će do toga da se autoritarni i njihova povoljna neće trpjeti u nijednoj stranci koja pretendira na demokraciju. No da bi do toga došlo - treba će mnogolika nećna i sustavna rada. Mudri i nepogrešivi vođe tada će nastanjivati Vrapče i Jankomir, a ne Pantovčak, Banske dvore i slična mjesta. No, na to ćemo pričekati - čak i ako budemo maksimalno uporni i radili na razgradnji političke patologije koja kulminira u likovima nepogrešivih vođa, autoritarni sindrom ne nestaje preko noći. Formalna ograničenja u pogledu onemogućavanja svemogućih stranačkih lidera i središnjica u odnosu na stranačko članstvo svakako mogu pomoći na smanjivanju najekstremnijih pojava autoritarnosti u unutarnjem stranačkom ustrojstvu, ali ona sama po sebi ne mogu riješiti temeljni nedostatak političke kulture koji rezultiraju - među ostalima i nedemokratskim ustrojstvom demokratskih stranaka", kazao je Veljak.

Ova publikacija izrađena je uz pomoć Europske unije. Sadržaj ove publikacije isključiva je odgovornost Udruge za nezavisnu medijsku kulturu i ni na koji se način ne može smatrati da održava gledišta Europske unije. Stranica projekta: **Be EU 8 media outlets for one Parliament**

Ključne riječi: GONG, demokracija, direktna demokracija, ivan padjen, Kuća ljudskih prava